

Jaroslav Grosman

Muž, který prožil několik životů

Desítky lidí si 5. října 2024 v Roztokách u Jilemnice připomněly sté výročí narození Jaroslava Grosmana (1924–2012), účastníka protinacistického a protikomunistického odboje, politického vězně komunistického režimu a nositele Řádu Tomáše G. Masaryka. V onen chladný sobotní den mu byla v rámci pietní akce na domě, kde žil, odhalena pamětní deska.

Jaroslav Grosman po patnáctiletém věznění žil od roku 1963 v Roztokách u Jilemnice, kde také 1. dubna 2012 zemřel (foto: Paměť národa / Vavřinec Menší)

Jaroslav Grosman se zapojil do protinacistického odboje v Nové Pace, kde v místní továrně na letecké motory prováděl s podobně smýšlejícími mladíky sabotážní akce, při nichž poškozovali stroje a součástky do nich. Chtěli toho ale dělat více. Po poradě s elektrikářem se jim podařilo poničit kabely vysokého napětí a na čas zastavit část výroby. Tehdy se dostali do hledáčku Gestapa. Grosman se proto rozhodl opustit se svým

přítelem Janem Horáčkem horkou půdu protektorátu. Bylo jaro roku 1944. Mladí muži se vydali na Slovensko a pak dále směrem k frontovým liniím, které hodlali přejít a přidat se k československým jednotkám. Zdánlivě bláznivé rozhodnutí je přivedlo na strastiplnou cestu, na níž se setkali s partyzány, rudoarmějci, ale i s příslušníky NKVD; s dosud nepoznanou smrtí a násilím. Několikrát byli zadrženi, a to i členy polského podzemního hnutí odporu.

Po získání jejich důvěry se s nimi zapojili do bojů, během nichž se dostali do týlu Rudé armády. Ani bojové zásluhy z nich nesmyly podezření ze špionáže, a tak po opětovném zadržení a internaci nedobrovolně zamířili s transportem na východ, snad na Sibiř do gulagů. Předchozí zkušenosti je poučily, že váhání se nevyplácí. A tak využili prvé vhodné příležitosti a z této cesty bez možného návratu utekli. Po delších peripetích nakonec vstoupili do řad československé armády. Jejich cesty se zde rozdělily. Jaroslav Grosman prošel krvavými boji o Dukelský průsmyk, v nichž byl raněn do nohy. O jeho nezdolné a sverepé povaze vypovídá to, že opeřujícímu lékaři zakázal provést její amputaci. Shodou náhod se předtím nakrátko stal předsedícím u polního soudu, u něhož v roli vojenského prokurátora zasedal Karel Vaš. S tím se o několik let později, tentokrát jako obžalovaný, setkal u soudu znovu.

Po návratu do Československa Grosman bedlivě sledoval politický vývoj. Mocenský vzestup KSČ se mu nezamlouval, poučen vlastní zkušeností s orgány SSSR a s podmínkami, s nimiž se v údajně slovansky „bratrské“ a „spojenecké“ zemi setkal. Již v únoru 1948 napsal na štít roztocké prodejny „*Komunisté bourají tuto republiku*“. A rozhodl se odejít do exilu. Stal se tzv. agentem-chodcem, kurýrem, který po opětovném přechodu hranic ve vlasti inicioval a udržoval síť kontaktů. S dalšími osobami naplánoval únos významného politika národněsocialistické strany Prokopa Drtiny, jenž byl po nezdařeném pokusu o sebevraždu

léčen a zároveň zadržován a hlídán Státní bezpečností (StB) ve fakultní nemocnici v Praze na Bulovce. Doslova několik hodin před začátkem plánované akce byl však zadržen, a přestože se mu podařilo nakrátko vyrvat se zatýkáci eskortě, byl převezen do Bartolomějské ulice a zde následně brutálně vyšetřován. Tomuto bezesporu zajímavému příběhu věnoval před léty zaslouženou pozornost historik Milan Bárta (Pokus o únos Prokopa Drtiny ze Slánského letiště v roce 1948: realita nebo nemožnost? *Masarykův lid*, 2024, roč. 20, č. 1, s. 2–7).

Osud Jaroslava Grosmana byl samozřejmě spojen s dalšími osobami, nejen agenty StB, vyšetřovateli a soudci komunistické justice, nýbrž i se statečnými lidmi. Mnozí z nich byli aktivními účastníky třetího odboje. Těm, kteří pocházeli z obcí Roztoky u Jilemnice a Kruh, věnovali pozornost ve svých knihách dva místní autoři: Josef Bušák (*150 let kriminálu. Příběhy třetího odboje v Roztokách u Jilemnice*. Nakladatelství IRIS – Rudolf Valenta, Roztoky u Jilemnice 2011) a František Vejř (Za co, soudruzi, za co. *Osudy bojovníků III. odboje a oběti totality z Roztok a Kruhu u Jilemnice*. Vlastním nákladem, Duchcov 2012). Jejich příběhy jsou doslova dějinami československého 20. století. V případě Jaroslava Grosmana nechybí nejenom zkušenost z patnáctiletého věznění, ale i podpora Charty 77. Těmito osudovými peripetiemi byl blízký životním zkušenostem a zásadám Prokopa Drtiny, jenž taktéž po dlouholetém věznění nezastrašen podepsal a statečně podporoval Chartu 77.

Jaroslav Grosman se ve zdraví dožil konce komunistického režimu. Patřilo k jeho povaze, že v této porevoluční době veřejně vyzval k vzájemnému setkání s těmi, kteří v okolí Jilemnice

a Roztok u Jilemnice pronásledovali a šikanovali disidenty. K tomuto symbolickému gestu vybízel v čase, kdy se rozhodovalo o tom, zda za čtyřicetiletou minulostí, za vším násilím a bezprávím, udělá česká společnost tlustou čáru, nebo zda ji využije k výchozí reflexi a diskusi. Svému svědomí přišel ulevit pouze jeden z taktó oslovených lidí.

Za své celoživotní demokratické postoje se Jaroslav Grosman dočkal určité satisfakce a skutečného ocenění 28. října 2008, kdy mu prezident Václav Klaus předal při příležitosti státního svátku Řád Tomáše Garrigua Masaryka III. třídy. Tento statečný muž, který v pomyslném naplnění svého osudu prožil doslova několik životů, zemřel 1. dubna 2012.

Lidská paměť je selektivní a zapomínající. A to ve smyslu jedince i společnosti. Tomuto údělu je možné se vzepřít připomínáním důležitých a významných událostí, statečných a výjimečných žen a mužů. Není to však možné bez těch, kteří toto nezapomínání podněcují, a stávají se tak iniciátory společenské paměti. Bez nich by naše odpovědnost za minulost, a tím i za naši přítomnost a budoucnost byla značně oslabená. O připomínku sta let od narození Jaroslava Grosmana a o uspořádání pietní vzpomínky, při níž došlo za účasti oficiálních hostů k odhalení pamětní desky, se zasloužil František Vejř, místní patriot, badatel a Grosmanův přítel. Organizační a administrativní náležitosti ceremoniálního charakteru zajistila za součinnosti níže uvedených institucí, organizací a spolků Štěpánka Prokopcová. Nad pietní akcí v Roztokách u Jilemnice převzala záštitu ministryně obrany Jana Černochová. Osobně se jí zúčastnili Pavel Kugler z Odboru pro válečné veterány a válečné hroby Ministerstva obrany ČR, Jiří Filip, tajemník

Pamětní deska, odhalená 5. října 2024, připomínající hrdinu protinacistického a protikomunistického odboje (foto: Dora Janouchová)

Československé obce legionářské, Petr Beitzl, poslanec Parlamentu ČR, Vladimír Richter, radní Libereckého kraje, Jakub Hála, vojenský kaplan, Blanka Čílová, mnohaletá předsedkyně novopacké pobočky Konfederace politických vězňů ČR, a vojáci a česká stráž 31. pluku radiační, chemické a biologické ochrany z Liberce. Spolu s nimi čestnou stráž drželi junáci ze 40. oddílu Jestráb Jilemnice. Důstojný hudební doprovod zajistili členové saxofonového kvarteta z LŠU Jilemnice, moderování se ujal bývalý starosta obce Borovnice Josef Bušák. Nejdůležitější skutečnost, v níž je možné nalézt smysl celé akce, tkví v tom, že se tohoto pietního setkání zúčastnily desítky lidí, vědomých si jejího symbolického významu. Část z nich následně zhlédla v kině sousední obce Kruh biografický film *Několik životů Jarky Grosmana* (r. František Vejř, HV Studio 2012) a byla přítomna na navazující debatě s historiky Martinem Tichým (ÚSTR) a Janem Luštincem (emeritní ředitel Krkonošského muzea v Jilemnici). Iniciátory promyšleně strukturovaný program svým významem přesáhl oblast regionu, v němž byl uspořádán.

Martin Tichý